

بررسی میزان تحقق پذیری طرح های توسعه شهری با تأکید بر توسعه اقتصادی - اجتماعی (نمونه موردی: شهر کرد)

تاریخ دریافت مقاله: ۴۰۲/۰۹/۱۴ تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۴۰۳/۱۲/۰۵

گشتاسب کیانی (دانشجوی دکتری شهرسازی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران)
کوروش افضلی* (استادیار گروه شهرسازی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران)
کرامت اله زبیری (استاد گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تهران، تهران، ایران)

چکیده:

این تحقیق با هدف بررسی میزان تحقق پذیری طرح های توسعه شهری از نوع تحقیقات کاربردی و به لحاظ ماهیت از نوع پیمایشی می باشد. برای بررسی و تجزیه و تحلیل داده ها از تکنیک مدل سازی ساختاری و نرم افزار Amos استفاده شده است، یافته های پژوهش نشان می دهد که عامل اجتماعی بیشترین بار عاملی را با وزن ۰/۹۸ به خود اختصاص داده است و جایگاه بهتری نسبت به بقیه شاخص ها دارد، بالاتر بودن وزن عاملی شاخص نشان دهنده تأیید فرضیه تحقیق است، پس از آن عامل سیاسی قرار دارد که با بار عاملی ۰/۹۸ در رتبه دوم قرار گرفته است. عامل بودجه بندی با بار عاملی ۰/۹۴ در رتبه سوم قرار دارد و پس از آن عامل فرهنگی با بار عاملی ۰/۹۳ در جایگاه چهارم قرار می باشد و شاخص مشارکت با بار عاملی ۰/۸۸ و اقتصادی با بار عاملی ۰/۴۹ به ترتیب رتبه های پنجم و ششم را به خود اختصاص دادند؛ بنابراین می توان گفت که در میان عوامل چندگانه تحقق پذیری طرح های توسعه شهری عامل اجتماعی بیش از سایر شاخص ها از نظر کارشناسان از اهمیت برخوردار است. همچنین در این پژوهش مشخص گردید شاخص اقتصادی با بار عاملی ۰/۴۹ کمترین وزن رگرسیونی را به خود اختصاص داده است.

واژه های کلیدی: تحقق پذیری، توسعه شهری، توسعه اقتصادی، توسعه اجتماعی، شهر کرد.

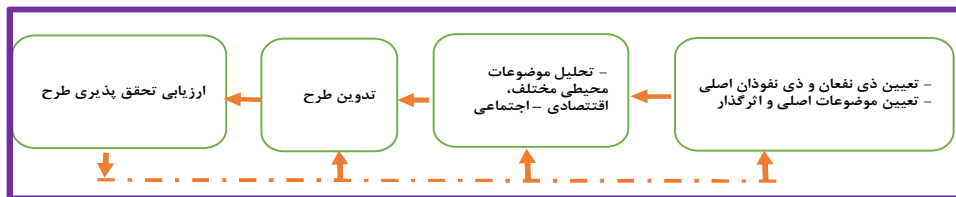
۱- شرح و بیان مسئله

هنگامی که انسان سعی می‌کند فضای شهری را دریابد، با آن تعامل می‌کند و راه خود را در آن می‌یابد؛ در حقیقت به این معناست که ذهن وی تلاش می‌کند تصویری روشن، به هم پیوسته و منسجم از کل شهر تهیه کند (جعفری و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۹۲).

امروزه شهرهای کشورهای درحال توسعه، از جمله ایران، با رشد بی‌رویه شهرنشینی و مسائل متعدد اجتماعی، اقتصادی، مواجه‌اند (گرچی‌پور، ۱۳۹۹: ۸۶۱). مطالعات نشان می‌دهد آنچه تاکنون در بسیاری از کشورها و بیشتر در کشورهای درحال توسعه رخ داده است رشد شهری است که با دو عامل افزایش جمعیت و گسترش کالبدی شهرها نمود یافته است (Benites & Simoes 2021: 2). بسیاری از شهرهای درحال توسعه، بدون داشتن برنامه صحیح و همه‌جانبه، در شرایط نابسامانی قرار می‌گیرند و با گسترش ناپایداری و آینده‌ای نامعلوم مواجه می‌باشند (خزایی، ساسان‌پور، ۱۴۰۱: ۱۹۴). در ایران برنامه‌ریزی شهری به شکل نو، به دوران پس از مشروطیت تعلق دارد و ساختار مدیریت و اداره شهرها نیز برگرفته از مدیریت شهری اروپایی بود (سعیدنیا، ۱۴۰۱: ۳۶).

تحقق‌پذیری از مراحل نهایی فرآیند برنامه‌ریزی است و مراحل مختلفی در ارتباط با سرنوشت برنامه در آن وجود دارد، یک برنامه بدون اجرا برابر است با نداشتن یک برنامه (Nikolić DS, Pantić MD, Jokić, 2021: 77). موفقیت هر طرحی با میزان تحقق و اثرش سنجیده می‌شود (Linovski & Loukaitou-Sideris, 2014: 67). بحث تحقق‌پذیری در کشورهای در حال توسعه بیشتر بر پایه فرضیات است تا آزمون نمونه‌ها، در حالی که فرآیند تحقق‌پذیری متفاوت است (De Oliveira, 2015: 423). مناطق شهری در سراسر جهان به موفقیت برای درک و مقابله با روندهای مؤثر بر تحقق برنامه‌ریزی راهبردی در آینده نیاز دارند (Lingua & Caruso, 2022: 135). همچنین مسیرهای توسعه جدید جهت تحقق‌پذیری نیازمند یک فرآیند برنامه‌ریزی راهبردی می‌باشند (Almeida, et al, 2022: 55).

معیارها و شاخص‌ها، نقش مهمی در تصمیم‌گیری‌های آگاهانه در همه سطوح دارند. اساساً بدون سنجه‌ای به نام معیار و یا شاخص، ارزیابی امکان‌پذیر نیست و هر گونه بررسی و شناخت واقعی از طریق ابزار ارزیابی نیاز به تدوین معیار و شاخص‌هایی برای اندازه‌گیری مطلوبیت یا عدم مطلوبیت وضع موجود دارد. (ثقفی‌اصل و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۸۹).

شکل ۱: فرآیند تهیه طرح‌های توسعه مأخذ: مستوفی و همکاران، ۱۴۰۱: ۴

شهر شهرکرد سابقه طولانی در داد و ستد با منطقه تحت نفوذ خود و مناطق همجوار دارد، متأسفانه در پی برنامه‌ریزی‌های غلط و نادرست، بسیاری از افراد بومی شهر که در کار داد و ستد و کالا بودند برای فعالیت خود به استان‌های همجوار و کشورهای حوزه خلیج فارس مهاجرت کرده و همین موضوع رونق اقتصادی را تا حدودی از این شهر گرفته است. فاصله از مرکز کشور و دسترسی به آب‌های آزاد و راندمان پایین تولیدات کشاورزی (در اثر خشکسالی‌های سال‌های اخیر) موجب گسترش فقر، بیکاری و مهاجرت در کنار افزایش گرایش به فعالیت‌های غیررسمی در منطقه گردیده است. این در حالی است که موقعیت جغرافیایی منطقه، وضعیت مطلوب را جهت احداث قطب‌ها و کمپ‌های توسعه اقتصادی - اجتماعی رقم زده است. حال تبیین کارکرد و عملکرد، میزان و کیفیت اثرگذاری بررسی میزان تحقق‌پذیری طرح‌های توسعه شهری با تأکید بر توسعه اقتصادی - اجتماعی روی فرآیند توسعه اقتصادی و اجتماعی به عنوان مسئله اصلی و در عین حال شناسایی نقاط ضعف و قوت به منظور ارائه راهکارها هدف اصلی این پژوهش است.

۲- تاریخچه و پیشینه پژوهش

در ادامه به بررسی پیشینه‌های مربوط به تحقیق می‌پردازیم:

رهبرنیا و سعیدی‌رضوانی (۱۴۰۱). در پژوهشی با عنوان «ارزیابی تحقق‌پذیری برنامه‌های میان مدت شهرداری کلان شهرها مطالعه موردی برنامه ۵ ساله راهبردی و عملیاتی شیراز (۱۳۹۷-۱۳۹۲)» نشان دادند مهمترین عوامل تأثیرگذار در عدم تحقق اهداف برنامه‌های میان‌مدت شهرداری شیراز عدم توجه کافی به ویژگی‌های اجتماعات محلی و ناپیوستگی میان مراحل مختلف برنامه‌ریزی، عدم توجه به زمان‌بندی برنامه‌ها، عدم انعطاف‌پذیری برخی از محورهای برنامه ناپایداری درآمدی شهرداری و... است.

ابراهیمی و زمانی (۱۴۰۰). در پژوهشی با عنوان «تحلیلی بر وضعیت تحقق‌پذیری برنامه‌ریزی کاربری اراضی طرح جامع شهر ملایر» به این نتیجه رسیدند که به طور کلی تحقق‌پذیری کاربری‌های پیشنهادی اندک بوده است.

مولایی و محمدزاده (۱۴۰۰). در پژوهشی با عنوان «بازشناسی ابعاد و معیارهای تحقق‌پذیری طرح‌های شهری در تجارب معاصر ایران» معیارهای مؤثر در فرآیند تحقق‌پذیری پروژه‌های طراحی شهری در ایران را معرفی می‌کنند: و سپس با ارزیابی، میزان تحقق‌پذیری پروژه‌های طراحی شهری در ایران را با استفاده از معیارها و شاخص‌های نام برده‌اند.

پورحسین و پورجعفر (۱۳۹۸). در تحقیقی با عنوان «تبیین چالش‌های تحقق‌پذیری طرح‌های شهری در ایران» نشان دادند که بسیاری از طرح‌های شهری از نظر تحقق کمی و کیفی طرح دارای ضعف هستند.

محمدی‌دوست و همکاران (۱۳۹۹). در پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل تحقق‌پذیری کاربری فضای سبز با رویکرد راهبرد توسعه شهری در کلان شهر تبریز» نشان دادند که به دلیل عدم شناخت و رعایت جایگاه فضاهای سبز و مهمتر از همه نداشتن منابع مالی کافی و پایدار شهرداری‌ها در حفظ این کاربری‌ها منجر به تغییر کاربری این فضاها و عدم تحقق‌پذیری آنها و نهایتاً کم و کمتر شدن سرانه آنها نسبت به شهروندان در گذر زمان شود.

تانگ و همکاران (۲۰۲۰). اشاره کردند که برنامه‌ریزی استراتژیک تحت تأثیر متغیرهای دیگر در یک سازمان قرار می‌گیرد. زمانی که سطح متغیر عملکرد آنلاین در سازمان تغییر می‌کند، آنگاه سطح متغیر برنامه‌ریزی استراتژیک نیز تغییر می‌کند.

۳- مبانی نظری پژوهش

به طور معمول شهرها کانون اصلی بسیاری از آسیب‌های اجتماعی‌اند. از نظر تاریخی نیز نرخ جرائم و آسیب‌های اجتماعی در نواحی شهری همواره بالا بوده است (سامی و همکاران، ۱۴۰۴: ۲۷).

یکی از الگوهای مطرح که امروزه به الگوی غالب در مدیریت شهری در بسیاری از شهرهای دنیا تبدیل شده است، الگوی مدیریت خوب شهری می‌باشد. به نظر می‌رسد بکارگیری الگوی مدیریت شایسته می‌تواند زمینه مناسبی را جهت ارتقاء و رشد توسعه اقتصادی و اجتماعی شهر و شهروندان در برابر مسائل و مشکلات فراهم آورد (زمانی و همکاران، ۱۴۰۳: ۱۲۱).

تحقق‌پذیری با دو معیار ثمربخشی (Effectiveness) و کارآیی (Efficiency) تعریف می‌شود. ثمربخشی یعنی اینکه تا چه حد یک طرح یا یک پروژه به اهداف خود رسیده است. کارآیی یعنی نسبت بین ورودی و خروجی یک طرح یا نسبت منابع صرف شده و حاصل کار آن می‌باشد (رضایی و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۸).

به منظور بررسی میزان اثرگذاری اهداف مورد نظر هر برنامه‌ای مفهوم ارزیابی اهمیت می‌یابد. با این مفهوم ارزیابی از تنظیم معیارهای موقت، جمع‌آوری سیستماتیک تعدادی نمونه از واحدهای مورد نظر، تبدیل نمونه‌ها به معیارهای تدوین شده و سرانجام تعیین موفقیت کارائی و مورد قبول بودن پدیده مورد مطالعه را مد نظر دارد (قاجارخسروی، ۱۳۹۷: ۸۷).

ساخت و توسعه شهرها به دلیل داشتن انواع کاربری‌های مختلف، دارای پیچیدگی‌های زیادی است (Zhang et al., 2022: 2). پیدایش طرح‌های توسعه شهری را می‌توان همزمان با دیدگاه‌های پاتریک گدس در سال ۱۹۲۰ دانست (مستوفی و همکاران، ۱۴۰۱: ۲). شناسایی مناطق مستعد توسعه شهرها مهمترین تصمیم در برنامه‌ریزی شهری محسوب می‌شود (Bamrungkul and Tanaka, 2023: 2). در واقع، توسعه پایدار شهری نیازمند توجه به توانمندی‌های شهری است (Abdullah et al., 2023: 257). در این میان، یکی از عوامل مؤثر در توسعه شهرها، وضعیت اقتصادی و توسعه اقتصادی شهرنشینان است (Eakin, 2022: 5). برنامه‌ریزی درست و متناسب برای توسعه شهری باعث می‌شود که شهر در آینده با مسائل و مشکلات کمتری همراه باشد و همچنین روند توسعه شهری به درستی صورت گیرد (Li et al., 2022: 115)، اما امروز طرح‌های ساختاری - راهبردی بسیار حایز اهمیت هستند. این نوع طرح‌ها در چهارچوب برنامه ارتباطی و مشارکتی شکل گرفته‌اند. محوری‌ترین موضوع در آنها مشارکت گروه‌های مختلف اجتماعی است (بهزادفر: ۱۳۹۰: ۱۲) این طرح‌ها در واقع تبلور فضایی برنامه‌ریزی شهری‌اند (میرزایی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۴۷).

تحقق‌پذیری یک پدیده چند بُعدی است که از نگاه‌های مختلفی می‌توان آن را مورد بررسی قرار داد. در این صورت، از دیدگاه اقتصادی و اجتماعی، می‌توانیم به دنبال معیارها و شاخص‌های مؤثر در ارزیابی تحقق‌پذیری باشیم.

معیارهای اقتصادی:

- ۱- بهره‌وری: در اینجا، بهره‌وری عوامل تولید، به ویژه کار، سرمایه و فناوری، مورد بررسی قرار می‌گیرد. بهره‌وری به عنوان یکی از معیارهای کلیدی در تحقق‌پذیری اقتصادی مطرح است.
- ۲- رشد اقتصادی: رشد اقتصادی یکی از عوامل اساسی است که تحقق‌پذیری اقتصادی را متأثر می‌کند. این معیار می‌تواند به وضوح نشان دهنده موفقیت یا شکست یک سیاست، طرح یا برنامه در تحقق‌پذیری باشد.

معیارهای اجتماعی:

- ۱- **توزیع درآمد:** توزیع منصفانه درآمد و ثروت می تواند از دیدگاه اجتماعی نشان دهنده تحقق پذیری باشد. این معیار نشان دهنده عدالت اجتماعی و امکانات برای اعضای سازمانها و جوامع مختلف است.
- ۲- **شرکت پذیری:** یکی دیگر از معیارهای اجتماعی، شرکت پذیری و مشارکت افراد در فرآیندهای تصمیم گیری و اجرایی است. این معیار نشان دهنده درگیری اعضای مختلف جامعه و نهادها در فرآیندهای تصمیم گیری است.
- در مورد معیارها و شاخص های مؤثر در تحقق پذیری از دو چشم انداز: اقتصادی و اجتماعی. این دو موضوع ارتباط نزدیکی دارند و تأثیر متقابلی بر یکدیگر دارند. در نهایت، برای ارزیابی کامل تحقق پذیری، نیاز به بررسی همه این معیارها و شاخص ها است تا نتیجه ای جامع و موشکافانه به دست آید.
- تحقق پذیری از دیدگاه اقتصادی - اجتماعی به معنای قابلیت اجرایی بودن یک پروژه، برنامه یا سیاست است که باعث افزایش رفاه اقتصادی و اجتماعی جامعه شود. برای اندازه گیری تحقق پذیری پروژه ها و برنامه ها، باید از معیارها و شاخص های مؤثر در این زمینه استفاده کرد. در ادامه به برخی از معیارها و شاخص های مؤثر در تحقق پذیری از دیدگاه اقتصادی اجتماعی پرداخته می شود:
- ۱- **سودآوری:** یک پروژه یا برنامه تحقق پذیر است، زمانی که باعث افزایش سودآوری شرکتها، کاهش هزینه های دولت و افزایش درآمد مردم شود.
- ۲- **توسعه اشتغال:** پروژه های تحقق پذیر باعث ایجاد فرصت های شغلی برای جوانان و بیکاران می شود که در نتیجه باعث افزایش رفاه اجتماعی می شود.
- ۳- **افزایش تولید:** پروژه های تحقق پذیر باعث افزایش تولید و بهبود کیفیت محصولات می شود که در نتیجه باعث افزایش رفاه اجتماعی می شود.
- ۴- **حفاظت از محیط زیست:** پروژه های تحقق پذیر باعث کاهش آلودگی هوا، آب و خاک و حفظ محیط زیست می شود که در نتیجه باعث افزایش رفاه اجتماعی می شود.
- ۵- **افزایش قابلیت دسترسی:** پروژه های تحقق پذیر باعث بهبود شبکه های حمل و نقل و افزایش قابلیت دسترسی به خدمات و مراکز مختلف می شود که در نتیجه باعث افزایش رفاه اجتماعی می شود.
- ۶- **افزایش توانمندی های فردی:** پروژه های تحقق پذیر باعث افزایش توانمندی های فردی و اجتماعی می شود که در نتیجه باعث افزایش رفاه اجتماعی می شود.

۷- **حفظ حقوق اجتماعی:** پروژه‌های تحقق‌پذیر باعث حفظ حقوق اجتماعی و بهبود شرایط زندگی افراد می‌شود که در نتیجه باعث افزایش رفاه اجتماعی می‌شود.

۸- **توسعه فرهنگی:** پروژه‌های تحقق‌پذیر باعث توسعه فرهنگی و اجتماعی جامعه می‌شود که در نتیجه باعث افزایش رفاه اجتماعی می‌شود.

در این مقاله تلاش می‌شود به ارزیابی میزان تحقق‌پذیری مؤلفه‌های پیشنهادی با توجه به عوامل و شاخص‌های مختلف پرداخته شود، تا نقاط قوت و ضعف این مقولات باز شناخته شود و از نتایج آن در پی‌ریزی برنامه‌های آتی شهر شهرکرد در نظر گرفته شود تا بر میزان اثر بخشی آنها افزوده گردد.

۴- روش‌شناسی

روش بررسی در تحقیق حاضر توصیفی - تحلیلی و پیمایشی است. مبانی نظری تحقیق با استفاده از مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده است. ابزار اصلی این پژوهش، پرسشنامه‌ای با ۳۵ گویه است که روایی محتوایی آن با نظر متخصصان و پایایی آن با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ به میزان ۰/۹۲۲ به تأیید رسیده است. نتایج آزمون مذکور به تفکیک هر کدام از عوامل در جدول شماره (۱) ارائه شده است. جهت تحلیل داده‌ها نرم‌افزارهای SPSS و Amos مورد استفاده قرار گرفته‌اند. حجم نمونه به تعداد ۶۳ نفر محاسبه شد که پرسشنامه‌ها به صورت تصادفی در بین متخصصین توزیع گردید. به منظور مدل‌یابی شاخص‌های گردشگری خلاق، از مدل عاملی مرتبه دوم که خود نوعی از مدل‌های معادلات ساختاری هستند، استفاده گردیده است.

جدول ۱: ترکیب شغلی پاسخ‌دهندگان

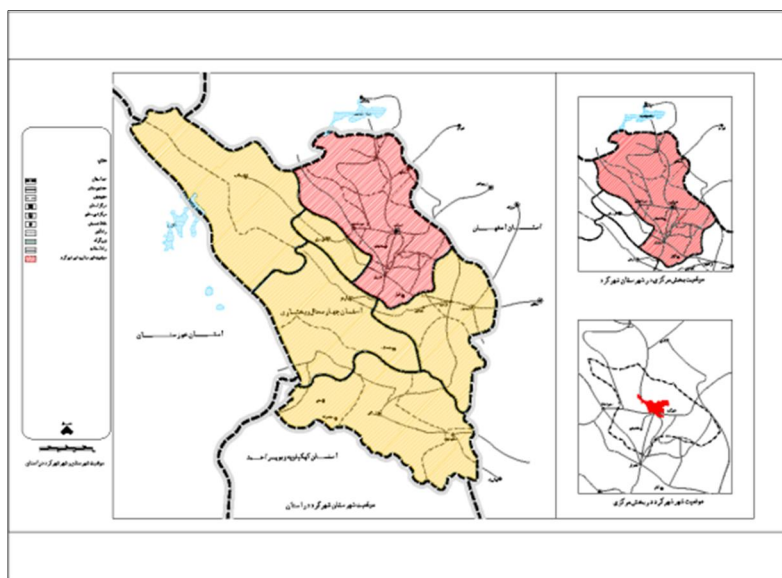
تخصص	تعداد
مهندسین عمران	۱۰
مدیران پروژه	۱۰
معماران	۱۲
برنامه‌ریزان شهری	۱۵
کنترل پروژه	۸
متخصصان محیط زیست	۴
جامعه‌شناسان	۴
جمع	۶۳

Table 1. Occupational composition of the respondents

۵- محدوده مورد مطالعه

سرآغاز بهبود وضعیت فضایی - کالبدی شهرها انجام مطالعات و تهیه طرح‌های توسعه شهری است (صفایی‌پور، سعیدی، ۱۳۹۵: ۱۷). مسائل و مشکلات ناشی از گسترش فوق‌العاده محدوده شهرها و تغییر و تحول سریع بافت درونی آنها به دلیل جایگزینی مستمر بناهای جدید به جای بناهای قدیم، موجب شکل‌گیری قوانین و ضوابط و طرح‌هایی شد که هدف آنها کنترل و هدایت این تغییر و تحولات سریع به منظور دستیابی به محیط قابل زندگی در شهرها بود (زیاری، رضایی، ۱۳۹۶: ۴).

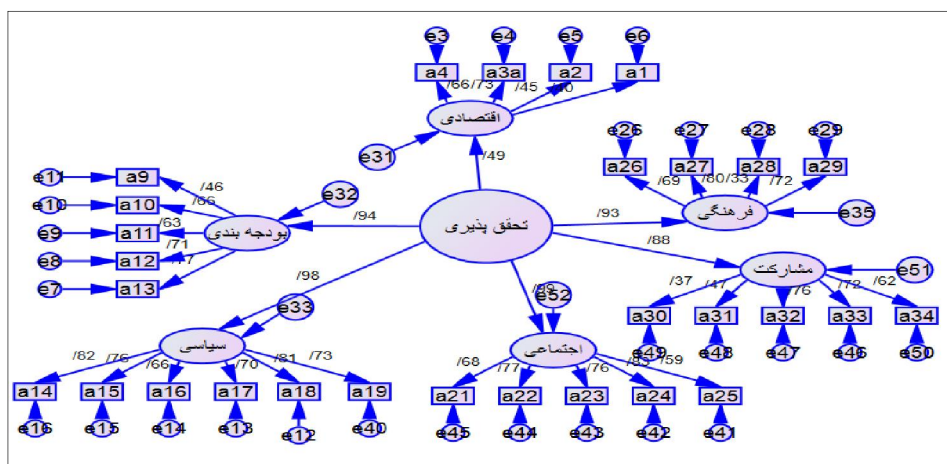
شهرکرد مرکز استان چهارمحال و بختیاری در ۱۰۰ کیلومتری جنوب غرب شهر اصفهان و در ارتفاع ۲۲۰۰ متری واقع شده است. از نظر موقعیت جغرافیایی شهر شهرکرد در طول شرقی ۵۰ درجه و ۵۰ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۵۲ دقیقه و عرض شمالی، ۳۲ درجه و ۱۸ دقیقه تا ۳۲ درجه و ۲۰ دقیقه واقع شده است. توسعه شهرکرد به یک نقطه شهری و رشد سریع آن بیش از آن که تحت تأثیر امکانات طبیعی و اقتصادی آن باشد معلول عوامل سیاسی و انتخاب آن به عنوان مرکز اداری و سیاسی منطقه بوده است. امروزه نیز اگرچه عوامل فوق اهمیت خود را حفظ نموده ولی به موازات آن بر اهمیت موقعیت جغرافیایی و نقش اقتصادی شهر افزوده می‌گردد. بویژه بهره‌برداری از جاده خوزستان و فرودگاه، این شهر را از بن‌بست جغرافیایی خارج و موقعیت این شهر را تقویت نموده است (طرح تفصیلی شهرکرد، ۱۳۹۵: ۳۹).

شکل ۲: موقعیت شهر شهرکرد در استان چهارمحال و بختیاری. مأخذ: یافته‌های پژوهش: ۱۴۰۲

۶- یافته‌های تحقیق

مدل‌های عاملی مرتبه دوم به مدل‌هایی اطلاق می‌شود که در آن تعدادی از متغیرهای پنهان، متغیر پنهان دیگری را اندازه‌گیری می‌کند (بسحاق، ۱۳۹۴: ۱۷۴). فرآیند تحقیق جهت تشخیص شاخص‌های میزان تحقق پذیری طرح‌های توسعه شهری در منطقه مورد مطالعه، از مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده شده است. هدف از انجام این کار شناسایی مهمترین و اثرگذارترین متغیرهایی است که تحقق‌پذیری طرح‌های توسعه شهری را تحت تأثیر قرار داده‌اند؛ بنابراین با توجه به مبانی تئوریکی تحقیق مدل عاملی مرتبه دوم بر مبنای شش عامل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، مشارکت و بودجه‌بندی تنظیم گردید. اگرچه مدل‌سازی اساساً کاری اکتشافی نیست و بر مبنای شناسایی و کشف صورت گرفته است، با این حال در این تحقیق تک‌تک متغیرهایی قابلیت شناسایی هر کدام از عوامل پنهان شش‌گانه را داشته‌اند که به صورت مجزا وارد فرآیند مدل گردیده‌اند و بر مبنای شاخص‌های برازش و سطح معنی‌داری در مدل باقی‌مانده یا حذف گردیده‌اند. در شکل شماره (۳) مدل نهایی تحقق‌پذیری طرح‌های توسعه شهری نشان داده شده است.

شکل ۳: مدل ساختاری تحقق پذیری طرح‌های توسعه شهری

مأخذ: یافته‌های پژوهش: ۱۴۰۲

یافته‌های حاصل از مدل مفهومی تحقیق نشان می‌دهد که از میان شاخص‌های تحقق پذیری طرح‌های توسعه شهری کدام شاخص دارای اهمیت بیشتری بوده و اثرات بارزتری نسبت به بقیه پارامترهای ذکرشده دارا بوده است مدل ساختاری پژوهش از ۲۹ متغیر آشکار و ۷ متغیر پنهان تشکیل شده است. یافته‌های مدل عاملی مرتبه دوم نشان می‌دهد که عامل

اجتماعی بیشترین بار عاملی را با وزن ۰/۹۸ به خود اختصاص داده است و جایگاه بهتری نسبت به بقیه شاخص‌ها دارد بالا تر بودن وزن عاملی شاخص نشان دهنده تأیید فرضیه تحقیق است، پس از آن عامل سیاسی قرار دارد که با بار عاملی ۰/۹۸ در رتبه دوم قرار گرفته است. عامل بودجه‌بندی با بار عاملی ۰/۹۴ در رتبه سوم قرار گرفت و پس از آن عامل فرهنگی با بار عاملی ۰/۹۳ در جایگاه چهارم قرار گرفت و شاخص مشارکت با بار عاملی ۰/۸۸ و اقتصادی با بار عاملی ۰/۴۹ به ترتیب در رتبه‌های پنجم و ششم را به خود اختصاص دادند؛ بنابراین می‌توان گفت که در میان عوامل چندگانه تحقق‌پذیری طرح‌های توسعه شهری عامل اجتماعی بیش از سایر شاخص‌ها از نظر کارشناسان از اهمیت برخوردار است. همچنین در این پژوهش مشخص گردید شاخص اقتصادی با بار عاملی ۰/۴۹ کمترین وزن رگرسیونی را به خود اختصاص داده است.

در جدول شماره (۲) مقادیر غیراستاندارد خطای معیار، نسبت بحرانی و سطح تحت پوشش (مقدار P) نشان داده شده است. نتایج جدول حاکی از آن است که کلیه پارامترهای لامدا دارای تفاوت معناداری با مقادیر صفر می‌باشند. (مقدار P) در کلیه روابط فوق کمتر از ۵/۰ است که نشان می‌دهد کلیه روابط موجود در مدل مورد حمایت داده‌های تجربی قرار گرفته‌اند و روابط داده‌ها معنی دار می‌باشد و برازش اولیه داده‌های مورد ارزیابی مورد تأیید می‌باشد همچنین نسبت بحرانی (CR) مناسب (بیشتر از ۱/۹۶) می‌باشد و خطای استاندارد پایین است که نشان‌دهنده این امر است که کلیه روابط موجود در این مدل مورد تأیید قرار گرفته‌اند.

جدول ۲: شاخص‌های اصلی برازش مدل

گویه‌ها	خطای معیار	نسبت بحرانی	سطح پوشش	ضریب معنی داری	برازش
F2 <---	F1 /541	/157	3/453	***	/487
F3 <---	F1 1/446	/207	6/985	***	/937
F4 <---	F1 1/508	/199	7/590	***	/977
F6 <---	F1 1/119	/179	6/247	***	/928
F8 <---	F1 /927	/165	5/611	***	/992
F9 <---	F1 1/000				/881
a4 <---	F2 1/000				/658
a3a <---	F2 /900	/206	4/364	***	/727
a2 <---	F2 /534	/155	3/446	***	/448
a1 <---	F2 /486	/156	3/107	/002	/396
a13 <---	F3 1/000				/772
a12 <---	F3 /794	/110	7/239	***	/715
a11 <---	F3 /554	/088	6/279	***	/630
a10 <---	F3 /699	/105	6/671	***	/665
a9 <---	F3 /393	/087	4/487	***	/462
a17 <---	F4 /746	/098	7/607	***	/697
a16 <---	F4 /621	/088	7/070	***	/657
a15 <---	F4 /869	/102	8/538	***	/760
a14 <---	F4 /897	/095	9/457	***	/819
a26 <---	F6 1/000				/693
a27 <---	F6 1/161	/162	7/154	***	/801

/329	/002	3/066	/147	/450	F6	<---	a28
/717	***	6/482	/157	1/019	F6	<---	a29
/732	***	8/113	/093	/756	F4	<---	a19
/586				1/000	F8	<---	a25
/834	***	6/285	/275	1/728	F8	<---	a24
/760	***	5/931	/230	1/365	F8	<---	a23
/769	***	5/972	/240	1/431	F8	<---	a22
/677	***	5/485	/194	1/062	F8	<---	a21
/809				1/000	F4	<---	a18
/721				1/000	F9	<---	a33
/760	***	7/719	/165	1/276	F9	<---	a32
/474	***	4/550	/157	/713	F9	<---	a31
/373	***	3/523	/139	/491	F9	<---	a30
/618				1/000	F9	<---	a34

مأخذ: یافته‌های پژوهش: ۱۴۰۲

پس از بررسی معنی‌داری پارامترها با مقدار صفر به ارزیابی مدل نهایی تحقیق با توجه به شاخص‌های (مطلق - تطبیقی - مقتصد) مورد بررسی قرار گرفته در جدول شماره (۳) سنجش داده‌ها نمایانگر این مطلب است که مدل موردنظر از برازش قابل قبولی برخوردار می‌باشد و مدل ارائه‌شده تحت حمایت‌های داده‌های پژوهش قرار گرفته است.

جدول ۳: رگرسیون وزنی مدل پیش فرض

مدل			علائم اختصاری	نام شاخص
مستقل	اشباع	پیش فرض		
۳/۸۹۲		۱/۵۱۲	CMIIN	خی دو کا اسکویر
۵۶۱	۰	۵۲۰	DF	درجه آزادی
۰/۰۰۰		۰/۰۰۰	Probablity level	سطح معنی‌داری
۳/۸۹۲		۱/۵۱۲	CMIN/DF	خی دو بهنجار
۳۴	۵۹۵	۷۵	NPAR	
۰/۲۷۳	۱/۰۰۰	۰/۷۷۹	GFI	شاخص نیکویی برازش
۰/۲۵۸		۰/۸۶۱	PGFI	شاخص برازش مقصد
۰/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۸۴۰	IFI	شاخص برازش افزایشی
۰/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۸۳۶	CFI	شاخص برازش تطبیقی
۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۹۲۷	PRATIO	شاخص نسبت اقتصاد
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۵۹۳	PNFI	شاخص برازش مقصد هنجار شده
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۷۷۵	PCFI	شاخص برازش تطبیقی مقصد
۰/۱۳۹		۰/۰۶۱	RMSEA	ریشه دوم میانگین مربعات خطای برآورد

مأخذ: یافته‌های پژوهش: ۱۴۰۲

در تحلیل و تفسیر شاخص‌های جدول ۱۰ باید گفت که تعداد پارامترهای آزاد برای تدوین مدل (NPAR) که مقدار آن برای مدل پیش فرض ۷۵ می‌باشد، نشان می‌دهد پژوهشگر در تدوین مدل به راحتی به هزینه کردن درجات آزادی نپرداخته و این وضعیت قابل قبول است.

شاخص کای اسکوتر غیر معنادار (CMIN) برابر با ۱/۵۱۲ و درجه آزادی برابر با ۵۲۰ می‌باشد. با توجه به اینکه درجه آزادی مدل تحقیق از صفر به دور و به درجه آزادی مدل مستقل نزدیک می‌شود باید تلقی مطلوب از مدل فوق دانست. نسبت کای اسکوتر به درجات آزادی که کای اسکوتر نسبی (CMIN/DF) خوانده می‌شود و به جهت قضاوت درباره مدل تدوین شده و حمایت داده‌ها از آن شاخص مناسب‌تری است. این شاخص که مقادیر ۱ تا ۵ برای آن مناسب و مقادیر نزدیک ۲ تا ۳ بسیار خوب تفسیر می‌گردد در این جدول مقدار ۱/۵۱۲ حاکی از وضعیتی مناسب برای مدل است. مقدار RMSEA برابر با ۰/۶۱ می‌باشد، این شاخص که ریشه دوم میانگین مربعات باقیمانده است، حاکی از قابل قبول بودن این آماره است، به دلیل اینکه مقدار استاندارد آن بین ۰/۵ تا ۰/۸ می‌باشد، برازش آن نیز مطلوب است. شاخص نیکویی برازش CFI برابر با ۰/۸۳۶ است که با توجه به نزدیکی به مقدار قابل قبول نسبتاً مطلوب تلقی می‌گردد. اولین شاخص در شاخص‌های برازش مقتصد، PRATIO می‌باشد که شاخص نسبت اقتصاد است اگر مقدار این شاخص بیشتر از ۰/۶۰ باشد نشان دهنده برازش خوب این مدل است، مقدار این شاخص در این مدل برابر با ۰/۹۲۷ است که نشان از برازش خوب این مدل دارد. همچنین در جدول فوق مقدار شاخص برازش هنجار شدهی مقتصد PNFI برابر با ۰/۵۹۳ می‌باشد و مقدار شاخص برازش تطبیقی مقتصد PCFI برابر است با ۰/۷۷۵ که مقادیر تقریباً نزدیکی نسبت به مقدار قابل قبول نشان می‌دهد. در نهایت این شاخص‌ها را نمی‌توان به تنهایی دلیل برازندگی دانست، بلکه آنها را باید در کنار یکدیگر تفسیر کرد، اگر شاخص‌های CFI, GFI, AGFI, NFI بزرگتر از ۰/۹۰ باشد برازش مدل مناسب و مطلوب تلقی می‌شود، همچنین شاخص‌های RMSEA و احتمال نزدیکی برازندگی PCLOSE نشان می‌دهند که الگودهی شاخص RMSEA ریشه میانگین مجذور خطای تقریب هست. زمانی که مقدار این آماره کمتر از ۰/۰۵ باشد نشان می‌دهد که مدل از برازش خوبی برخوردار است. در صورتی که مقدار آن بین ۰/۰۸ تا ۰/۰۵ باشد نشان می‌دهد که مدل از برازش قابل قبول برخوردار و در صورتی که مقدار آن بین ۰/۰۸ تا ۰/۰۱ باشد برازش متوسط و اگر بزرگتر از ۰/۰۱ باشد برازش ضعیف است.

۷- بحث

تحقق‌پذیری در طرح‌های توسعه شهری: یکی از دغدغه‌های اصلی برنامه‌ریزان شهری است، کندوکاو، تحلیل، علل ناکامی، ارزیابی، تحقق‌پذیری و غیره از جمله دغدغه‌های اصلی محسوب می‌شوند. پس از آنکه ادبیات تحقق‌پذیری شروع به پدیدار شدن کرد، سؤالاتی از این قبیل پیش آمد: چگونه تحقق‌پذیری می‌تواند فرآیند برنامه‌ریزی را از طریق مفهوم‌سازی و

سنجش امکان‌پذیری آنها تنظیم نماید. در اینجا است که تفکر فرآیندی و فرآیند برنامه‌ریزی شهری به مثابه روش و ابزاری مناسب برای مواجهه با مسائل پیچیده سازمان یافته جلوه می‌کند. (مولایی، محمدزاده، ۱۴۰۱: ۵۱).

ارزیابی شاخص‌های تحقق‌پذیری طرح‌های راهبردی شهر در این پژوهش نشان می‌دهد که شاخص‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی نقش مهمتری نسبت به شاخص‌های اقتصادی، بودجه‌بندی و مشارکت، در تحقق‌پذیری این طرح‌ها دارند، بنابراین نتایج پژوهش نشان داد که دو عاملی اجتماعی و سیاسی در ارزیابی روند تحقق‌پذیری طرح‌های توسعه شهری می‌تواند خیلی مؤثر باشد.

۷-۱- معیارها و شاخص‌های تحقق‌پذیری پروژه‌های شهری

معیارها و شاخص‌ها، نقش مهمی در تصمیم‌گیری‌های آگاهانه در همه سطوح دارند. اساساً سنجش به نام معیار و یا شاخص، بدون ارزیابی امکان‌پذیر نیست و هر گونه بررسی و شناخت واقعی از طریق ابزار ارزیابی نیاز به تدوین معیار و شاخص‌هایی برای اندازه‌گیری مطلوبیت یا عدم مطلوبیت وضع موجود دارد. (ثقفی‌اصل و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۸۹).

شکل ۴- معیارها و شاخص های مؤثر در تحقق پذیری برنامه از دیدگاه اندیشمندان

منبع: رضایی و همکاران، ۱۳۹۷: ۵۰

ارزیابی علل ناکامی طرح‌های شهری

شکل ۵: ارزیابی علل ناکامی طرح‌های شهریمأخذ: یافته‌های پژوهش: ۱۴۰۲

عمده‌ترین دلایل ضعف در تحقق بعضی از اهداف طرح‌ها در ایران

شکل شماره ۶: عمده‌ترین دلایل ضعف در تحقق بعضی از اهداف طرح‌ها در ایران

یافته‌های پژوهش ۱۴۰۲

۸- معیارها و ضوابط تحقق‌پذیری طرح‌های توسعه شهری با تأکید بر شهر کرد

برای ارزیابی تحقق‌پذیری طرح‌های توسعه شهری و خصوصاً شهرکرد، باید به عوامل اقتصادی و اجتماعی مرتبط به جامعه محلی توجه کرد. در ادامه، به برخی از مهمترین معیارها

و ضوابط تحقق‌پذیری طرح‌های توسعه شهری با تأکید بر عوامل اقتصادی و اجتماعی پرداخته می‌شود:

۱- **توانایی تأمین منابع مالی:** یک طرح توسعه شهری باید قابلیت تأمین منابع مالی را داشته باشد. این منابع مالی ممکن است از طریق بودجه دولت، سرمایه‌گذاری خصوصی، وام‌های بانکی و یا سایر منابع مالی تأمین شود.

۲- **تأثیرات اقتصادی:** یک طرح توسعه شهری باید قابلیت افزایش رفاه اقتصادی جامعه را داشته باشد. برای این منظور، باید به افزایش تولید، اشتغال و سودآوری توجه کرد.

شهرکرد به عنوان یکی از مراکز تجاری، صنعتی و خدماتی در استان چهارمحال و بختیاری، تأثیر بسیاری بر اقتصاد حوزه خود دارد. با وجود کشاورزی به عنوان فعالیت اصلی در شهرستان‌های مجاور، شهرکرد نقش مهمی در تأمین نیازهای کشاورزی و توسعه صنایع مرتبط با آن دارد.

۳- **تأثیرات اجتماعی:** یک طرح توسعه شهری باید قابلیت افزایش رفاه اجتماعی جامعه را داشته باشد. برای این منظور، باید به بهبود شرایط زندگی، حفاظت از محیط زیست، افزایش قابلیت دسترسی و توسعه فرهنگی توجه کرد.

شهرکرد به عنوان مرکز استان، تأثیر بسیاری بر فرهنگ، هنر و ادبیات حوزه خود دارد. با وجود اینکه شهرکرد به عنوان یک شهر کوچک شناخته می‌شود، اما دارای تعداد زیادی از مراکز فرهنگی و هنری است که در حفظ و توسعه فرهنگ و هویت ملی منطقه نقش بسیار مهمی دارند.

۴- **تأثیرات محیطی:** یک طرح توسعه شهری باید قابلیت حفظ محیط زیست را داشته باشد. برای این منظور، باید به کاهش آلودگی هوا، آب و خاک، حفظ منابع طبیعی و توسعه پایدار توجه کرد.

شهرکرد به عنوان یک شهر سبز، تأثیر بسیاری بر حفظ محیط زیست حوزه خود دارد. با وجود اینکه شهرکرد به عنوان یک شهر کوچک شناخته می‌شود، اما دارای تعداد زیادی از فضاهای سبز و پارک‌های عمومی است که در حفظ محیط زیست و کاهش آلودگی هوا و آب حوزه خود نقش بسیار مهمی دارند.

۵- **تأثیرات فرهنگی:** یک طرح توسعه شهری باید قابلیت توسعه فرهنگی و اجتماعی جامعه را داشته باشد. برای این منظور، باید به افزایش آگاهی و توانمندی‌های اجتماعی توجه کرد.

۶- **تأثیرات امنیتی:** یک طرح توسعه شهری باید قابلیت افزایش امنیت جامعه را داشته باشد. برای این منظور، باید به افزایش نظم و امنیت شهری، کاهش جرم و جنایت و تقویت ارتباطات اجتماعی توجه کرد.

۷- **تأثیرات سیاسی:** یک طرح توسعه شهری باید قابلیت پذیرش سیاسی جامعه را داشته باشد. برای این منظور، باید به ارتباط با مسئولین و جامعه، شفافیت در تصمیم‌گیری و رعایت قوانین و مقررات توجه کرد.

شهرکرد به عنوان مرکز استان، تأثیر بسیاری بر سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری‌های مربوط به حوزه خود دارد. با وجود اینکه شهرکرد به عنوان یک شهر میانی شناخته می‌شود، اما دارای تعداد زیادی از مسئولین و نمایندگان مجلس است که در تصمیم‌گیری‌های سیاسی و اجرای طرح‌های توسعه حوزه خود نقش بسیار مهمی دارند.

۸- **تأثیرات فنی:** یک طرح توسعه شهری باید قابلیت اجرای فنی را داشته باشد. برای این منظور، باید به مطالعات فنی، طراحی دقیق و استفاده از فناوری‌های جدید توجه کرد.

شهرکرد به عنوان یک شهر هوشمند، تأثیر بسیاری بر توسعه فناوری و ارتباطات در حوزه خود دارد. با وجود اینکه شهرکرد به عنوان یک شهر میانی شناخته می‌شود، اما دارای تعداد زیادی از شرکت‌های فناوری و استارت‌آپ‌های موفق است که در توسعه فناوری و ارتباطات حوزه خود نقش بسیار مهمی دارند.

۹- نتیجه‌گیری

برنامه‌ریزی راهبردی به عنوان یک ابزار مهم در تحقق اهداف بلندمدت، در کشورهای پیشرفته دارای جایگاه ویژه‌ای است. در ایران نیز، برنامه‌ریزی راهبردی به عنوان یکی از اصول اساسی توسعه، مورد توجه قرار گرفته است. در این بین هماهنگی بین مسئولین و سازمان‌های مختلف نیز برای تحقق اهداف بلندمدت بسیار مهم است.

تحقق‌پذیری و پایداری آن و توجه به نظرات و انتظارات شهروندان از طرح‌های توسعه شهری امری بسیار حیاتی است. شهرکرد در سال‌های اخیر تلاش‌های قابل توجهی در راستای تحقق توسعه اجتماعی و اقتصادی انجام داده است و همانند سایر شهرها، نیاز به طرح‌های توسعه دارد که بتواند بهبود شرایط زندگی شهروندان و رشد پایدار را تضمین کند. عوامل اقتصادی و اجتماعی مهم در معیارها و ضوابط تحقق‌پذیری طرح‌های توسعه شهری در شهرکرد:

- ۱- **موقعیت جغرافیایی و ارتباطات:** شهرکرد به عنوان مرکز استان چهارمحال و بختیاری، نقش مهمی در اقتصاد منطقه دارد. بنابراین، طرح‌های توسعه شهری باید بتوانند از موقعیت جغرافیایی مناسب این شهر به صورت بهینه استفاده کنند و ارتباطات حمل و نقل را بهبود بخشیده و رشد اقتصادی را تحریک کنند.

۲- توانمندسازی اقتصادی: طرح‌های توسعه شهری باید بتوانند زمینه‌های اشتغال و کارآفرینی را برای شهروندان فراهم کنند. ایجاد فضاهای کارآفرینی و پشتیبانی از صنایع محلی و کوچک، جزء موارد حائز اهمیت برای تحقق‌پذیری اقتصادی طرح‌های توسعه شهری است.

۳- توجه به نیازهای اجتماعی: طرح‌های توسعه شهری باید بتوانند به نیازهای اجتماعی جامعه محلی پاسخ دهند؛ از جمله ایجاد فضاهای تفریحی، فرهنگی، و ورزشی برای شهروندان.

۴- مشارکت مردم: مشارکت جامعه محلی در فرآیند برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های شهری می‌تواند به تضمین

تحقق‌پذیری توسعه اجتماعی و اقتصادی نیازمند همکاری و هماهنگی بین بخش‌های مختلف جامعه است. تحقق‌پذیری توسعه اجتماعی و اقتصادی در شهرکرد نشان‌دهنده این است که با برنامه‌ریزی صحیح، مشارکت فعال جامعه و توجه به ظرفیت‌های محلی، می‌توان به اهداف توسعه‌ای دست یافت. به طور کلی، تجربه این شهر نشان می‌دهد که با همکاری و همفکری بین دولت، بخش خصوصی و جامعه، می‌توان به نتایج مؤثری در راستای بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی دست یافت.

منابع و مآخذ:

- ۱- ابراهیمی، م، زمانی، ا (۱۴۰۰). تحلیلی بر وضعیت تحقق‌پذیری برنامه‌ریزی کاربری اراضی طرح جامع شهر ملایر، مجله پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، فصلنامه علوم انسانی، پیاپی ۲۴. https://grup.journals.pnu.ac.ir/article_8659.html
- ۲- بسحاق، م (۱۳۹۴). مدل‌سازی معادلات ساختاری در علوم انسانی با Amos 22، انتشارات جامعه شناسان، تهران، چاپ اول. <https://www.gisoom.com/book/11146522>
- ۳- بهزادفر، م، زمانیان، ر (۱۳۹۷). برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری با تکیه بر بخش محصول، نمونه موردی، شهرستان نیشابور، نشریه بین‌المللی علوم مهندسی دانشگاه علم و صنعت ایران، ویژه نامه مهندسی معماری و شهرسازی، جلد ۱۹، شماره ۶. <https://www.sid.ir/paper/65462/fa>
- ۴- پورحسین، ح، پورجعفر، م، علی‌اکبری، ص (۱۳۹۸). تبیین چالش‌های تحقق‌پذیری طرح‌های شهری در ایران، فصلنامه علمی معماری و شهرسازی، سال ۳۱، شماره ۹۳- <https://www.sid.ir/paper/952823/fa>
- ۵- ثقفی‌اصل، آ، زبردست، ا، ماجدی، ح (۱۳۹۳). شناسایی و اولویت‌بندی معیارها و شاخص‌های مؤثر در فرآیند تحقق‌پذیری پروژه‌های طراحی شهری در ایران، معماری و شهرسازی آرمان شهر، شماره ۱۳. https://www.armanshahrjournal.com/article_33445.html
- ۶- خزایی، م، ساسان‌پور، ف (۱۴۰۱). بررسی فرایند کاربست توسعه راهبردی شهر ملارد با استفاده از مدل Meta SWOT. مجله آمایش سرزمین، ۱۴(۱). https://jtcp.ut.ac.ir/article_86699.html
- ۷- جعفری، م، افضلی، ک، ظهیری‌نیا، م (۱۴۰۲). ارزیابی مطلوبیت مؤلفه مشارکت اجتماعی بر بازآفرینی شهری (مطالعه موردی: بافت تاریخی سورو شهر بندرعباس)، فصلنامه علمی - پژوهشی آمایش محیط، شماره ۶۳، زمستان. <https://ensani.ir/fa/article/581149>
- ۸- رضایی، ن، ماجدی، ح، زرآبادی، ز (سعیده)، ذبیحی، ح، (۱۳۹۷). تبیین نقش عوامل مؤثر بر تحقق‌پذیری طرح‌های توسعه شهری (مطالعه موردی: شهر شیراز)، نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال ۹، شماره پیاپی ۳۴. <https://ensani.ir/fa/article/391837>
- ۹- رهبرنیا، غ، سعیدی‌رضوانی، ن، دولت‌آبادی، ف (۱۴۰۱). ارزیابی تحقق‌پذیری برنامه‌های میان مدت شهرداری کلان شهرها مطالعه موردی برنامه ۵ ساله راهبردی و عملیاتی شیراز (۱۳۹۷-۱۳۹۲)، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۵۴، شماره ۴، زمستان. https://jhgr.ut.ac.ir/article_83932.html

- ۱۰- زیاری، ی، رضایی ف (۱۳۹۶). بررسی طرح‌های توسعه شهری و علل عدم تحقق طرح‌ها در ایران، پنجمین کنگره بین‌المللی عمران، معماری و توسعه شهری.
<https://civilica.com/doc/734991>
- ۱۱- زمانی، م، احمدی، ف، طالبی، ز (۱۴۰۳). تبیین اثرات حکمروایی خوب شهری بر تاب‌آوری اقتصادی- اجتماعی شهری در مواجهه با اپیدمی‌ها (مطالعه موردی: شهر شیراز)، فصلنامه علمی- پژوهشی آمایش محیط، شماره ۶۶، پاییز.
<https://civilica.com/doc/2410106>
- ۱۲- سامی، ا، شیرینی، و، رضایی، ر، مبارکی، ا (۱۴۰۴). تحلیل فضایی آسیب‌های اجتماعی در بافت جدید و غیررسمی شهر مراغه، فصل نامه علمی - پژوهشی آمایش محیط، شماره ۶۹، تابستان.
<https://sanad.iau.ir/fa/Journal/ebtp/Article/1087511/FullText>
- ۱۳- صفایی‌پور، م، سعیدی، ج (۱۳۹۵). بررسی عوامل مؤثر در ناکارآمدی طرح‌های توسعه شهری، فصلنامه مطالعات مدیریت شهری، دوره ۷، شماره ۲۲، صفحات ۱۲-۳۰.
https://ums.srbiau.ac.ir/article_9158_
- ۱۴- گرجی‌پور، ف (۱۳۹۹). «چشم‌اندازسازی مشارکتی در فرایند راهبرد توسعه شهری (CDS) شهر گچساران تا سال ۱۴۰۶»، رهیافتی در مدیریت بازرگانی، ش ۲-۲.
<https://www.magiran.com/paper/2214760>
- ۱۵- قاجارخسروی، م، حقیقت‌نایینی، غ (۱۳۹۹). ارزیابی کیفیت طرح‌های توسعه و عمران شهرهای میانی و بزرگ در ایران، نشریه مطالعات شهری، شماره ۳۵ / تابستان ۱۳۹۹ / ص ۱۳۳ تا ۱۴۵.
<https://ensani.ir/file/download/article>
- ۱۶- مستوقی، آ، سروری، ه، حنایی، ت، مهدی‌نیا، م (۱۴۰۱). تبیین جایگاه بخش خصوصی در تحقق‌پذیری طرح‌های توسعه شهری، مجله جغرافیا و توسعه فضای شهری، سال نهم، شماره ۱، بهار شماره پیاپی ۱۶.
https://jgusd.um.ac.ir/article_40313.html
- ۱۷- محمدی‌دوست، س، خانی‌زاده، م، کشاورز، م (۱۳۹۹). بررسی عوامل تحقق‌پذیری کاربری فضای سبز با رویکرد راهبرد توسعه شهری در کلان شهر تبریز، نشریه انسان و محیط زیست، بهار، شماره ۱.
<https://elmnet.ir/doc/2150324-40032>
- ۱۸- مولایی، ا، محمدزاده، م (۱۴۰۱). بازشناسی ابعاد و معیارهای تحقق‌پذیری طرح‌های توسعه شهری در تجارب معاصر ایران، مجله علمی گفتمان طراحی شهری، دوره دوم، شماره ۲، تابستان.
<https://udd.modares.ac.ir/article-40-54026-fa.pdf>
- ۱۹- مهندسین مشاور شهر و خانه (۱۳۹۵). طرح تفصیلی شهرکرد و محلات الحاقی (مهدیه، اشکفتک، چالستر)، شهرداری شهرکرد، شهرکرد.

۲۰- میرزایی، ج، پیوسته‌گر، ی، کلانتری خلیل‌آباد، ح (۱۳۹۸). سنجش و ارزیابی فضای خدمات شهری (مطالعه موردی مناطق نه‌گانه شهر شیراز)، فصلنامه جغرافیای اجتماعی

شهری، ۶ (۲): ۱۶۷-۱۴۵. <https://ensani.ir/fa/article/420385>

- 21- Abdullah, S.Y., Ali. F.B., Amira A. F., (2023). Sustainable urban development of historical cities: Historical Mosul City, Iraq, Alexandria Engineering Journal, V 67, pp: 257-270. - <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1110016822008262>
- 22- Alamoudi, A. K., Abidoye, R. B., & Lam, T. Y. (2022). The Impact of Stakeholders' Management Measures on Citizens' Participation Level in Implementing Smart Sustainable Cities. Sustainability, 14(24). 124-141. <https://www.mdpi.com/2071-1050/14/24/16617>
- 23- Bamrungkhul, S., Tanaka, T., (2023). The assessment of land suitability for urban development in the anticipated rapid urbanization area from the Belt and Road Initiative: A case study of Nong Khai City, Thailand, Sustainable Cities and Society, V 83.- <https://www.researchgate.net/publication/361101569>
- 24- Benites Ana Jane, Andr'E., Simoes, F., (2021). Assessing the urban sustainable development strategy: An application of a smart city services sustainability taxonomy, Ecological Indicators 127 (2021) 107734. 1-11.- <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1470160X2100399X>
- 25- De Oliveira, J. A. P., (2015). Enforcing protected area guidelines in Brazil: What explains participation in the implementation process?. Journal of Planning Education and Research, 24(4), 420.436.- <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0739456X04270196>
- 26- Eakin, H., Keele, S., Lueck, V., (2022). Uncomfortable knowledge: Mechanisms of urban development in adaptation governance, World Development, V 159. – <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0305750X22002467>
- 27- Linovski, O., & Loukaitou-Sideris, A., (2014). Evolution of Urban Design Plans in the United States and Canada: What Do the Plans Tell Us about Urban Design Practice? Journal of Planning Education and Research, 33(1), 66-82.- <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0739456X12454174>
- 28- Lingua, V., Caruso, E., (2022), Futures Literacy as a reading key for strategic spatial planning: A community learning process for defining

- shared futures in the Ombrone River Agreement, *Journal of Futures*, Volume 140, June 2022, 102935,
 Doi:<https://doi.org/10.1016/j.futures.2022.102935>.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0016328722000350>
- 29- Li, C., Lu, T., Fu, B., Wang, S., Holden, J., (2022). Sustainable city development challenged by extreme weather in a warming world, *Geography and Sustainability*, V 3 (2), pp: 114-118.-
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666683922000335>
- 30- Minuchin, L., (2021). A lineal city in the Pampas polities. Materialization and revolution in Wladimiro Acosta's vision for Buenos Aires *Antipode* 44(4), 911-931.
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-8330.2011.00925.x>
- 31- Nikolić D, S., Pantić M, D., Jokić V, T., (2021) Urban and Spatial Planning: Pragmatic Considerations for Plan Implementation Improvements (A Case Study of the City of Bor). *SAGE Open* 11 pp 77- <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2158244021994554>
- 32- Tang, P., He, F., Lin, X., & Li, M., (2020). Online-to-offline mobile charging system for electric vehicles: Strategic planning and online operation. *Transportation Research Part D: Transport and Environment*, 87, 102522.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1361920920307094>
- 33- Zhanga, X., Dua, S., Zhoub, Y., Xu, Y. (2022). Extracting physical urban areas of 81 major Chinese cities from high-resolution land uses, *Cities*, V 131. <https://www.researchgate.net/publication/364968847>

